

Α. ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ
ΕΚ ΤΗΣ ΟΛΥΝΘΟΥ

Ἐπὶ τῆς νοτίας πλευρᾶς τοῦ λόφου τοῦ γνωστοῦ ὑπὸ τῷ ὄνομα «Μεγάλη Τούμπου» παρὰ τὸ χωρίον Μυριόφυτον τῆς Χαλκιδικῆς, ὃπου ἔκειτο ἡ ἀρχαία Ὄλυνθος, ἀνευρέθη καὶ ἀνεσκάφη ὑπὸ τοῦ Δρος David M. Rodinson νεολιθικὸς συνοικισμὸς ἀναγόμενος εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς 3^{ης} π. Χ. χιλιετηρίδος. (Πρβλ. Μυλωνᾶ, *The Neolithic Settlement at Olynthus, Baltimore*, 1929). Τὰ ἐκ τοῦ συνοικισμοῦ τούτου εὑρήματα περιλαμβάνουσι τὰ ἀκόλουθα.

1. Ἀγγεῖα μονόχρωμα μετὰ στιλπνῆς συνήθως μελανῆς ἐπιφανείας καὶ δακτυλοειδοῦς λαβῆς. Ἐγχάρακτα χονδροειδοῦς κατεσκευῆς, τετραπλεύρων σχημάτων καὶ μικρῶν διαστάσεων. Τὰ ἀγγεῖα ταῦτα ἔχοντας μοτοποιοῦντο οὐχὶ διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ καθημερινοῦ βίου, ἀλλὰ πιθανῶς διὰ τὰς πρωτογόνους τῶν κατοίκων θρησκευτικὰς τελετάς. (Πρβλ. καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Χ. Τσούντα ἀνευρεθέντα ἐν Θεσσαλίᾳ μικροσκοπικὰ ἀγγεῖα: Προϊστορικαὶ ἀκροπόλεις Διμηνίου καὶ Σέσκλου, εἰκόνες 86 - 88). Γραπτά, μετὰ ἔρυθρᾶς στιλπνῆς ἐπιφανείας καὶ διακοσμήσεως σπειροειδοῦς καὶ μαιανδροειδοῦς ἔζωγραφημένης διὰ χρώματος καστανοῦ πρὸς τὸ μελανόν. Συνήθη σχήματα ἀγγείων εἶναι τὸ τῶν κυπέλλων, τὸ τοῦ σκύφου, τὸ τῶν βαθειῶν φιαλῶν.

2. Ἐννέα λίθινα καὶ πήλινα εἰδώλια. Σχεδὸν ἄπαντα εἶναι τύπου ἀμύρφου, δύο δὲ φέρουσιν δπάς, διὰ τῶν δποίων ἥδυναντο νὰ ἀναρτηθῶσι. Τὰ εἰδώλια, εὑρεθέντα ἐντὸς τῶν οἰκημάτων τοῦ συνοικισμοῦ, ἀπεικονίζουσι τὴν θεότητα τὴν λατρευομένην ὑπὸ τῶν πρωτογόνων κατοίκων τῆς «Μεγάλης Τούμπας». (Πρβλ. θεωρίαν B. G. Hogarth ἐν *Essays in Aegean Archaeologie*, σελ. 55 κ. ἐξ. καὶ Μυλωνᾶ ἐ. ἀ. σελ. 59 ὑποσημείωσιν 16).

3. Ἐξήκοντα πέντε λίθιναι ἀξῖναι τῶν γνωστῶν Θεσσαλικῶν σχημάτων καὶ δύο τύπων ἰδιαίστατων εἰς τὸν συνοικισμὸν τῆς Ὄλύνθου.

4. Μικρότερα ἀντικείμενα: ἡτοι, πεσσοὶ σφενδονῶν (ἐκ λίθου καὶ ἐκ πηλοῦ), ἴγδια, κρατευταί, ὅστείνα ἐργαλεῖα καὶ δόδοντες ἀγριοχοίρων.

5. Ἀρχιτεκτονικὰ κτίσματα. Κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν ἀνευρέθησαν τὰ θεμέλια τεσσάρων τετραπλεύρων οἰκημάτων ἀνήκοντα καὶ εἰς τὰς τρεῖς περιόδους τῆς διαφορείας τοῦ συνοικισμοῦ. Εἶναι κατεσκευασμένα ἐκ μικρῶν λίθων κειμένων ἐν πηλῷ καὶ ἔχουσι μέγα πλάτος (0.75×0.95 μ.). προφανῶς ἔφερον τοίχους κατεσκευασμένους ἐκ πλίνθων.

Κατὰ τὴν ἀνατολικὴν ἄκραν τοῦ συνοικισμοῦ καὶ κάτωθεν Βυζαντινοῦ τοίχου ἀνευρέθη τὸ δάπεδον κεραμεικοῦ ἵπνον τῶν νεολιθικῶν χρόνων. Τὸ δάπεδον, σχῆματος ἔλλειψοειδοῦς, ἔχει μῆκος 1.10 μ. καὶ πλάτος μέγιστον 0.70 μ. Ὁλιγον πέραν τοῦ κέντρου αὐτοῦ φέρει δόρήν, διαμέτρου 0.075 μ., διὰ τῆς δποίας ἡ θερμότης τῆς ἐστίας ἀνήρχετο εἰς τὸν θόλον τοῦ ἵπνου. Ἡ ἐστία, εὐρεθεῖσα πλήρης τέφρας καὶ ἀπηνθρακωμένων ξύλων καὶ σύκων, ἔχει σχῆμα τετράπλευρον (0.70×0.55 μ.) καὶ ὑψος περὶ τὸ ἥμισυ μετρον. Εἰς ταύτην ἔφερον τρεῖς πλάγιοι αὐλοί, οἵτινες ἔχοντας μοποιοῦντο διὰ τὴν ὁγύμισιν τοῦ ἐν τῇ ἐστίᾳ πυρός. Οὐδὲν λείψανον τοῦ θόλου τοῦ ἵπνου ἀνευρέθη οὐδὲ ἵχνος τι τούτου ἦτο καταφανὲς ἐπὶ τῆς λείας καὶ καλῶς διατηρουμένης ἐπιφανείας τοῦ δαπέδου. Μετὰ βεβαιότητος δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ὁ νεολιθικὸς ἵπνος τῆς Ὄλύνθου δὲν εἶχε μόνιμον θόλον, ἀλλ' ἔκάστοτε μετὰ τὴν τοποθέτησιν τῶν ἀγγείων ἐπὶ τοῦ δαπέδου ἴδρυετο τοιοῦτος προχείρως ἐκ ἡρῷων κλάδων καὶ πηλοῦ. Καὶ τοὺς ἵπνοὺς τῶν τε ἴστορικῶν καὶ προϊστορικῶν χρόνων πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὡς ἐστερημένους μονίμου θόλου, ἀλλ' ἔχοντας τοιοῦτον ἔκάστοτε προχείρως κατεσκευασμένον. Ἡ εἰς τὸν ἵπνον εἰσαγωγὴ τῶν ἔξι ἀποξηραθέντος πηλοῦ μεγάλων καὶ βαρυτάτων Μινωϊκῶν, τῶν Μυκηναϊκῶν καὶ Γεωμετρικῶν πίθων καὶ ἀγγείων θὰ παρουσίαζε πλείστας καὶ ἀνυπερβλήτους τεχνικὰς δυσχερείας ἐάν ὑποθέσωμεν ὅτι αὕτη ἐγένετο διὰ τῆς ἀναγκαστικῶς στενῆς θύρας μονίμου θόλου. Διὰ τοῦτο δεχόμεθα ὅτι οἱ πίθοι κατεσκευάζοντο ἐπὶ τοῦ δαπέδου αὐτοῦ τοῦ ἵπνου, μετὰ δὲ τὴν ἀποξήρανσιν ὁ θόλος ἐσχηματίζετο πέριξ αὐτῶν διὰ ἡρῷων κλάδων κεχρισμένων πηλῷ. Τὸ τοιοῦτον γίνεται ἀκόμη καὶ σήμερον εἰς πλείστους κεραμεικοὺς ἵπνους (φούρνους). Τὸ ἐκ τοῦ νεολιθικοῦ ἵπνου δίδαγμα ἀποβαίνει οὕτως χρήσιμον καὶ διὰ τὴν κατανόσην τοῦ τεχνικοῦ μέρους τῆς διπτήσεως τῶν πίθων τῶν προϊστορικῶν καὶ ιστορικῶν γρόνων.

Ο νεολιθικὸς πολιτισμὸς ὁ ἀνακαλυφθεὶς εἰς Ὄλυνθον παρουσιάζει πλείστα κοινὰ στοιχεῖα πρὸς τὸν τοῦ Δικελί Τάς, παρὰ τὴν Δράμαν καὶ τὸν τοῦ Διμηνίου. Δυνάμεθα λοιπὸν νὰ δεχθῶμεν ὅτι φύλα τῆς αὐτῆς δμοφυλίας κατείχον καὶ τὰς τρεῖς ταῦτας περιοχὰς κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς. (Πρβλ. καὶ Μυλωνᾶ ἐν τῇ νεολιθικῇ ἐποχῇ ἐν Ἐλλάδι, σελ. 145 κ. ἐξ.). Τὰ φύλα ταῦτα δὲν ἀνήκον εἰς τὴν Ἰνδο-Εὐρωπαϊκὴν δμοφυλίαν, ὡς δὲ ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ἀγγείων τῶν ἀνακαλυφθέντων ἴδιως ἐν Ὄλύνθῳ, ἀρχικῶς ὑφιμήθησαν ἐκ τῆς Ἀσίας.

**Β. ΜΕΡΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
ΕΠΙ ΤΗΣ ΟΝΟΜΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΣΥΝΟΙΚΙΣΜΟΥ
ΤΗΣ ΟΛΥΝΘΟΥ**

Ἡ προ - ἐλληνικὴ κατάληξις «νθος» τοῦ ὀνόματος «Ὀλυνθος» προϋποθέτει τὴν ὑπαρξίν συνοικισμοῦ τῆς πρωΐμου Χαλκῆς ἐποχῆς ἐπὶ τῆς «Μεγάλης Τούμπας». (Προβλ. C. W. Blegen «The Coming of the Greeks» ἐν A. J. A., 1928, σελ. 152). Κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ Δρος Robinson ὅμως ἔκτελεσθείσας ἀνασκαφὰς δὲν ἀνεκαλύφθησαν λείψανα δυνάμενα νὰ ἀποδεῖξωσι τὴν ὑπαρξίν τοιούτου συνοικισμοῦ. Τὰ ἀνακαλυφθέντα μεταγενέστερα τῶν νεολιθικῶν εὑρήματα ἀνήκουσιν εἰς τὴν πρώιμον σιδηρᾶν ἐποχῆν. Προφανῶς μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ νεολιθικοῦ συνοικισμοῦ ἡ «Μεγάλη Τούμπα» ἔγκατελείφθη καὶ κατωκήθη ἐκ νέου περὶ τὰ 1000 π. Χ. Ἡ θεωρία τοῦ C. W. Blegen, ὅτι αἱ εἰς «νθος, σσος» κτλ. προ - ἐλληνικαὶ καταλήξις ἀνήκουσιν εἰς συνοικισμοὺς τῆς πρωΐμου Χαλκῆς ἐποχῆς, ἐλέγχεται ὡς ὅρθη ὑπὸ τῶν εὐ- ορμάτων τῆς λοιπῆς Ἐλλάδος. Ἀλλὰ καὶ ἡ θέσις τῆς Ὀλύνθου ἐπὶ τῆς «Μεγάλης Τούμπας» καὶ εἰς τὸν περὶ ταύτην λόφους δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁρισθεῖσα ὑπὸ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ Δρος Robinson. Πῶς δυνάμεθα λοιπὸν νὰ ἐπεξηγήσωμεν τὴν μὴ ἀνεκαλύψιν συνοικισμοῦ τῆς πρωΐμου Χαλκῆς ἐποχῆς εἰς θέσιν, ἥτις κατὰ τὸν ἴστορικον χρόνονς ἔφερε τὸ προ - ἐλληνικὸν ὄνομα «Ὀλυνθος» χωρὶς νὰ προσκρούσωμεν εἰς τὰ ὅρθα πορίσματα τῆς Προϊστορικῆς Ἀρχαιολογίας;

Εἰς μικρὰν τῆς «Μεγάλης Τούμπας» ἀπόστασιν καὶ παρὰ τὸν «Ἄγιον Μάμαν ὁ Heurtley ἀνέσκαψε Τούμπαν σχηματισθεῖσαν ἐκ τῶν ἐρειπίων συνοικισμῶν Νεολιθικῆς καὶ Χαλκῆς ἐποχῆς (ὅρα Woodward ἐν J. H. S., 1928, σελ. 186). Οὐδὲν λείψανον τῆς πρωΐμου Σιδηρᾶς ἐποχῆς ἀνεκαλύφθη εἰς τὴν Τούμπαν ταύτην ἐν ᾧ τούναντίον ἐπὶ τῆς «Μεγάλης Τούμπας», ὃπου εὑρήματα τῆς Χαλκῆς ἐν γένει περιόδου εἶναι ἀνύπαρκτα, ἀνεκαλύφθησαν ἀφθοναὶ ὅστρακα τῆς πρωΐμου Σιδηρᾶς ἐποχῆς. Πρὸς τούτους τὰ νεολιθικὰ εὑρήματα καὶ τῶν δύο συνοικισμῶν εἶναι τελείως δμοια. Συσχετίζοντες τὰ εὑρήματα τὰ ἀνακαλυφθέντα καὶ εἰς τὸν δύο τούτους γειτονικοὺς συνοικισμοὺς δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι κατὰ τὴν Νεολιθικὴν ἐποχὴν ἡ παρὰ τὸν «Ἄγιον Μάμαν Τούμπα καὶ ἡ «Μεγάλη Τούμπα» κατείχοντο ὑπὸ συγγενῶν φύλων. «Οτι κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Χαλκῆς ἐποχῆς (περὶ τὰ 2500;) ἔχθρικὰ φύλα ἐπιδραμόντα κατέστρεψαν

καὶ τὸν δύο συνοικισμοὺς καὶ ἔγκατασταθέντα εἰς τὴν παρὰ τὸν «Ἄγιον Μάμαν θέσιν ὀνόμασαν ταύτην «Ὀλυνθον». Τὰ φύλα ταῦτα ἀνήκοντα εἰς τὴν προ - ἐλληνικὴν διμοφυλίαν τὴν κατέχουσαν ὀλόκληρον τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τῆς Ἐλλάδος καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου κατὰ τὴν πρώιμον Χαλκῆν ἐποχὴν καὶ εἰσαγαγοῦσαν τὰ εἰς νθος, σσος κτλ. τοπωνύμια. Ὁ παρὰ τὸν «Ἄγιον Μάμαν συνοικισμός, ἀποκληθεὶς «Ὀλυνθος», κατωκήθη μέχρι τοῦ τέλους τῆς Χαλκῆς ἐποχῆς, ὅποτε οἱ κάτοικοι αὐτοῦ πιεζόμενοι ὑπὸ ἔτερων φύλων ἐκ δυσμῶν μετακινούμενων, ἵσως συνεπεία τῆς πρὸς νότον καθόδου τῶν Μακεδονικῶν - Δωρικῶν φύλων, ἔγκατέλειψαν αὐτὸν καὶ ἔγκατεστάθησαν εἰς τὴν φύσει ὀχυρωτέραν κορυφὴν τῆς «Μεγάλης Τούμπας». Τὸ νέον αὐτῶν χωρίον ἀπεκάλεσαν διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἔγκαταλειφθέντος συνοικισμοῦ τὸ ὀνόμασαν δηλαδὴ «Ὀλυνθον». Οὗτως νομίζομεν δτι δυνάμεθα νὰ ἐπεξηγήσωμεν τὸ προ - ἐλληνικὸν ὄνομα τῆς «Ὀλυνθου τῆς κειμένης ἐπὶ καὶ περὶ τὴν «Μεγάλην Τούμπαν» χωρὶς νὰ προσκρούσωμεν εἰς τὰ περὶ τῶν ὄνομάτων τούτων πορίσματα τῆς Προϊστορικῆς Ἀρχαιολογίας.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ε. ΜΥΛΩΝΑΣ

**ΔΟΚΙΜΑΣΤΙΚΗ ΣΚΑΦΗ
ΕΙΣ (ΜΟΛΥΒΟΝ) ΤΗΣ ΛΕΣΒΟΥ
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ - ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1928**

Ἡ σκαφὴ ἐγένετο εἰς τὰ βιορειδυτικὰ τῆς σημερινῆς πόλεως καὶ εἰς θέσιν γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Δάμπια». Αἱ μέχρι τοῦ βράχου σκαφεῖσαι τάφοι τοῦ φεροντος φῶς σαφῆ ἔχην ἀρχαίων συνοικισμῶν, ὁ ἀρχαιότερος τῶν δοπίων ἀνάγεται εἰς τὴν 7η πιθανῶς δὲ καὶ εἰς τὴν 8ην π. Χ. ἐκατονταετηρίδα καὶ ὁ νεώτερος εἰς τὸν Ρωμαϊκὸν χρόνον. Τὸ μεγαλύτερον βάθος τῆς ἐπιχώσεως ἀνήρχετο εἰς 2.50 μέτρα. Τὰ ἀνευρεθέντα ἀρχαιότερα κτίσματα είχον διαταραχθεῖ ἢ τελείως καταστραφεῖ ὑπὸ τῶν νεωτέρων καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὰ διάφορα στρώματα, ἀνασκαφέντα προσεκτικῶς καὶ ἀνὰ 0.50 μ. ἐκάστοτε, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς ὅστρακα εὑρέθησαν ταραγμένα, ἐκτὸς μερικῶν εὑρεθέντων ἐντὸς βυθισμάτων τῶν ὑποκειμένων βράχων.

Τὰ εὑρήματα περιλαμβάνουσιν:

1) «Ἐρωτα χάλκινον τῆς 3ης π. Χ. ἐκατονταετηρίδος. Ἐλλείπει μία τῶν πτερύγων του.

2) 21 χαλκᾶ νομίσματα, προφανῶς Ρωμαϊκά, τόσον κατεστραμμένα, ὡστε δὲν διακρίνονται αἱ ἐπ' αὐτῶν ἐπιγραφαὶ καὶ μορφαὶ.